ARCHETIPUL CULTURAL ŞI CONCEPTUL DE TRADIŢIE

Doina DAVID şi Călin FLOREA

Abstract

A humanistic approach of the phenomenon of social change and of the technologic impact on it, presupposes a clear cut delineation of the individual's role in society by a thorough canvassing of the individuals' interrelations. An individual cannot be represented as isolated but as creating and entering a system of relations that are determined by certain productive forces which generate a structure that is proper for each social system on each stage of its social development. Perception and analysis of each individual according to such coordinates is helpful to our analysis in that change perception should start from the individual towards society, since it is the individual that cumulates all prerogatives through which social development is galvanized. Our conclusions are based on a study performed from the perspective of an interdisciplinary approach of the social.

Mai mult ca oricând, la acest început de mileniu revine în actualitate într-un mod acut problema crizei identitare a naţiunilor, într-un context istoric în care, paradoxal, există impresia că lumea se îndreaptă spre modele şi forme supra-naţionale de integrare istorică şi culturală. Acest fenomen, întâlnit tot mai pregnant în lumea contemporană, naşte o serie de interogaţii cărora filosofia, antropologia culturală şi, nu în ultimul rând, istoria trebuie să găsească răspuns la toate aceste întrebări.

Există o îndreptare aproape obsedantă a lumii contemporane atât spre **etnicitate**, spre specific naţional, spre particular cât şi spre integrarea acestuia în universal. Este oare acest fenomen unul legitim impus de "erupţiile" şi "manipulările" politice, istorice, informaţionale actuale? sau este un proces de reviriment al unei problematici ce părea demult soluţionată?

Acestea sunt simple întrebări ce nasc alte şi alte interogaţii şi puncte de vedere, toate constituite pe un fond istoric străbătut de un adevărat "seism" european, est-european, unde se resimte tot mai puternic "revanşa identitară". Sentimentul întoarcerii spre identitate istorică, naţională, culturală este tot mai mult alimentat de izvorul identitar – matricea popoarelor.

Archetipul cultural al popoarelor explică şi exprimă tradiţiile ce ţin de: social, politic, religios şi, nu în ultimul rând, de elementele ce aparţin fondului simbolic al culturii. Azi nu se mai poate pune problema nonangajării noastre în discursul teoretic şi practic atunci când este vorba de identitate. Temeiul acestei angajări este impus de însăşi conjunctura istorică actuală, de însăşi tendinţele divergente de integrare şi dezintegrare europeană, în contextul în care peste această direcţie se suprapune şi "provocarea" identităţii, într-un spaţiu şi timp istoric în care specificitatea şi identitatea naţională este obligată să se redefinească prin deschiderea sa spre noile configuraţii geo-politice, istorice, culturale ale lumii. Aproape violent este adusă în actualitate problema identităţii popoarelor europene în tendinţa vădit generală de integrare şi universalizare.

Valorile şi traiectoriile evoluţiei istorice s-au inversat; Europa şi-a "revizuit" raportul de forţe, tendinţele hegemonice ale imperiilor au lăsat loc tendinţelor de trecere

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

spre național, spre evoluție istorică, politică și culturală unde pregnant se resimte articularea spiritului național.

Rămâne însă de văzut dacă acest fenomen, determinat și de "impactul" transformărilor și "revizuirilor" național-istorice, va evolua spre accentuarea elementului identitar sau va păstra acest accent articulând în mod fericit particular - individualul cu universalul.

Tendința actuală a popoarelor est-europene nu poate fi decât păstrarea identității culturale, într-un spațiu în care există tot mai vizibil impusă atât integrarea economică și politică, cât și acceptarea integrării culturale prin pierderea constantei culturale. Se pare că ne aflăm nu doar geografic și politic pe un plan al interferențelor și bifurcațiilor între est și vest, dar ne situăm și într-un plan al "alegerilor" și opțiunilor în ce privește analiza noastră legată de identitatea națională.

Fie că acceptăm sau nu Occidentul are tendința integrării economice și culturale, pe când Europa Estică a devenit personajul unor "scenarii" cu vădite tendințe de autodefinire identitară. Va reuși oare Estul integrarea cu Vestul Europei, păstrând inerenta diferențiere națională și culturală? Va reuși ca prin elementele atât de diverse ca identitate să realizeze integrarea fără să-și piardă specificul național și dinamica lăuntrică? Va reuși să realizeze integrarea fără să-și piardă identitatea și fără să se întoarcă spre trecutul istoric în care s-a considerat a fi rezolvată problema identității?

Este nevoie de o nouă abordare a problematicii naționale, culturale, impusă de actualul sens al istoriei?

Toate acestea sunt doar câteva întrebări ce doresc să-și găsească răspunsul în această lucrare. Suntem departe de a considera epuizată această problematică într-o singură lucrare; tematica este generoasă dar și plină de hățișuri și capcane, este complexă și polivalentă; pot fi atinse doar tangențial aspectele fundamentale ale acestei teme legate de: specific, identitar, particular și universal, atunci când discursul are drept subiect și obiect de analiză archetipul cultural, matricea spirituală, diversitatea culturală, simbolistica și formele creației ca semne distinctive într-un spațiu istoric și cultural-valoric pluriform.

Tocmai datorită complexității acestei tematici lucrarea de față s-a oprit doar asupra unui "fragment" de referință al vastului câmp informațional supus analizei. Există posibilitatea de a cădea în păcatul de a fi considerată desuetă întoarcerea și reîntoarcerea la studiul a ceea ce numim generic "etnic", așa după cum putem fi acuzați de abordarea unei teme acceptată a fi obsesia sfârșitului de mileniu și începutului de secol XXI.

Asumându-mi toate aceste inerente riscuri am considerat că această problematică, a identității naționale exprimată și prin cultură este mult prea vastă pentru a putea fi considerată epuizată. Este adevărat, paradigma, presupozițiile ontologice, antropologice, istorice, axiologice și epistemologice pentru cultura noastră au fost stabilite. Ceea ce noi putem însă să realizăm este schițarea unui crochiu cu noi tușe valorice ce pot întregi sau accentua aspectele deja cunoscute, ce pot oferi un unghi de vedere asupra unei realități și experiențe variate și complexe.

Analiza noastră este una cu un caracter pregnant teoretic, bazată pe aspecte concrete descoperite în urma incursiunilor atât în antropologia artelor, în folclor, în

BDD-A23779 © 2007 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

hermeneutică, cât şi în semnificarea şi resemnificarea simbolurilor arhaice, a acelora care sunt încă vii şi prezente în cultura tradiţională chiar în contextul pierderii hiperraţionalităţii gândirii arhaice.

Din punct de vedere metodologic am utilizat un scenariu teoretic, susţinut de aspecte real - empirice descoperite în incursiunile realizate în teren, acolo unde există încă elemente ce ţin de prototradiţie, elemente ce pot fi supuse reflexiei şi analizei noastre, fără însă a avea pretenţia descoperirii structurilor semantico - semiotice cu aceeaşi încărcătură valorică pe care au avut-o "ab origine".

Planului teoretic al analizei i s-a suprapus cel al praxisului, concretizat în elemente legate de ritualuri, magie, folclor şi nu în ultimul rând, în simboluri arhaice regăsite în reprezentări specifice creaţiei tradiţionale. Toate aceste date au fost însumate într-o analiză secundară, subsidiară celei teoretico-matriciale.

Concluziile analizei teoretice s-au constituit în matrice pe care le considerăm reprezentative, susţinute informaţional şi valoric de către datele oferite de acţiunile din teren, dacă ţinem cont de faptul că, partea tezei legată de simbol analizează elemente obţinute în urma studiului de teren efectuat în judeţul Mureş, concret în localităţile aflate pe cursul Mureşului, Târnavei şi Beicii; acolo unde am descoperit elemente de tradiţie românească materializate în creaţii artistice, folclorice şi ritualice.

Analiza noastră la un moment dat apare schematică, conturată numai prin câteva accente; mi-am asumat acest risc în ideea că generozitatea acestei teme este atât de mare încât abordarea noastră complexă este imposibilă. Ceea ce am dorit să atingem prin această lucrare a fost realizarea unei incursiuni, a unui sondaj în adâncul archetipului arhaic – ca specific individual, ca mijloc de autodefinire a culturii române, din perspectiva modernităţii şi postmodernităţii.

Am considerat analiza teoretică ca fiind necesar să pornească de la consideraţiile şi interpretările filosofice, estetice, antropologice, din dorinţa de a argumenta teoretic specificul problemei individualităţii culturale; coroborând abordarea teoretică cu cea practică în sprijinul argumentării, individualităţii şi specificităţii culturale nu doar prin "archetip" ci şi prin tradiţie.

Paradoxal, într-o lume în care structurile originare se consideră depăşite istoric, uneori doar "fragmente" de istorie umană, pe care înseşi popoarele doresc să le depăşească, tocmai aici este provocată căutarea identităţii fără a ne reduce absolutist doar la acest aspect.

Realitatea ne confirmă faptul că identitatea naţională poate şi trebuie să fie căutată în matricea şi archetipul său, fără să fim acuzaţi de a ne situa în planul periferiei istoriei.

Cultura popoarelor europene este una de graniţă, în acest vast spaţiu cultural ne situăm şi noi. Abordarea specificităţii noastre culturale nu trebuie să exprime şi să semnifice închiderea noastră în lăuntrul nostru spiritual, trebuie să exprime deschiderea noastră firească spre noi spaţii sau spre aceleaşi spaţii geo-culturale privite ca punţi de legătură între tradiţii şi culturi diferite, dar aflate sub incidenţa aceluiaşi timp istoric.

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

Paradoxal, una din obsesiile omenirii a fost şi încă mai este, definirea omului sub multitudinea şi complexitatea resurselor sale intuitive, creative şi, nu în ultimul rând, simbolice şi simbolizante. Astfel definirea omului a început de la poziţia şi locul acestuia ca (microcosmos) în (macrocosmos), ca atitudine întemeiată pe raportul om-cosmos, atunci când planul referenţial este cel archetipal-arhaic, şi apoi raportul om-lume-Dumnezeu, atunci când această formulă se statorniceşte ca trinitate definitorie şi unificatoare pentru planul lumii şi culturii tradiţionale.

Definirea omului ca fiinţă simbolică se declanşează pe două planuri analitice: arhaic şi tradiţional, unde omul semnifică, simbolizează şi resimbolizează lumea. Viaţa individuală sau/şi colectivă este cuprinzătoare, angajează cunoaşterea spre căutarea acelor legitimităţi ce, în final, eludează descifrarea sensurilor multiple ale umanului, sensuri ascunse în omul însuşi[1]. Importanţa acordată de noi omului ca fiinţă simbolică, nu este întâmplătoare. A descifra specificul acestuia sub acest aspect înseamnă a postula prioritatea conştiinţei antropologice ce precede: *"… nu doar ontologia şi cosmologia, ci şi gnoseologia şi însăşi filosofia cunoaşterii "*[2]. Conştiinţa de sine oferă omului posibilitatea realizării propriei semnificaţii. Aceste semnificaţii dorim să le supunem analizei pe două planuri:

1. **Planul archetipal transistoric**, - implică umanul privit şi analizat într-un complex univers de semnificaţii unde a dominat mitul, cosmogonia, sacrul, ritul, magicul, ca "spaţii" pline de simboluri destul de greu accesibile nouă. Exegeza noastră va pune mai puţin accent pe acest aspect, dar nu îl poate ignora, mai ales în analiza semantico-semiotică a simbolurilor şi a omului ca fiinţă simbolică. La acest nivel analitic, studiul nostru realizează doar trimiteri contextuale, analize adiacente ce se doresc a veni în sprijinul abordărilor ulterioare.

2. **Planul umanului, ca fiinţă istorică,** - impune crearea de valori vii, viabile, ce sporesc fondul creativ uman, valori concretizate în creaţii ca *"semne aruncate de om în lume"*[3], la acest nivel omul oferă sens şi semnificaţie vieţii sale. Modele istorice diverse au determinat şi diversitate umană ca fond simbolic, modelul istoric analizat de noi aparţine tradiţiei ce înglobează şi spiritul arhaic, din sinteza acestora rezultând o logică a umanului ce cuprinde un anumit conţinut ontologic, o anumită structură psiho-genetică şi socio-etnică.

Ne-am asumat această abordare analitică tocmai pentru că dorim a impune şi o conduită critică, prin care conservăm sensul diferenţei între tradiţie, modernitate, şi postmodernitate, nu prin a exclude istoria, ci dimpotrivă să descoperim identitatea ce leagă tradiţia de modern şi să percepem simultan diferenţele, distanţele în funcţie de discontinuitatea decisivă care ne separă. Manifestarea acestei distanţe este poate pierderea secretului identităţii care ne chinuie astăzi.

Prezentul nu poate fi sesizat, decât doar dacă traversăm o perspectivă analitică contemporană, ce nu poate fi elaborată decât pornind de la caracteristicile fundamentale ce compun lumea noastră. Aici se relevă rolul aspectelor teoretice, rolul teoriei în cunoaşterea acestor dimensiuni ale lumii contemporane *"filosoful, sociologul, politologul, nu se*

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

mai poate situa în amonte de viaţa curentă, ci în avalul acesteia din urmă… E sfârşitul mandatului de emancipare şi începutul celui de interpres… să indice tendinţe, nu să dea directive de acţiune"[4].

În esenţă, societatea contemporană se află într-o criză de identitate, chiar în perioade de "individualism autarhic", iar cultura este marcată de acest element, de diferenţe ce nu trebuie abordate pe: *"…axa exclusivistă, de negare a altuia, ci, într-o perspectivă de complementaritate. Departe de a conduce la armonie totală, recunoaşterea egalităţii acestor diferenţe caută să pacifice confruntările directe făcând posibilă coexistenţa contrariilor. Aceasta din urmă nu poate fi realizată decât de o cultură a compromisului"*[5].

La nivelul societăţii contemporane intervin o serie de mutaţii conceptuale chiar şi valorice, în fenomenul numit generic cultură. *"Mutaţia se desfăşoară nu printr-o doinţă de schimbare, …se impune natural; prinde mai întâi rădăcini la nivelul inconştientului indivizilor care sunt ameninţaţi cu schimbarea anumitor obişnuinţi... Departe de a fi o ruptură subtilă şi radicală, mutaţia se înscrie într-o dinamică de transformări graduale, constante, profunde"*[6].

Existăm într-un spaţiu al postmodernităţii aflate în vădite tendinţe de globalizare. Acest fenomen se manifestă şi la nivelul culturilor, nu întâmplător căutarea "identităţii" culturale şi afirmarea acesteia este un aspect ce a "redivivat" astăzi. Din aceste aprecieri şi constatări actuale s-a conturat suportul ideatic al acestei lucrări. Cunoaşterea culturilor, cunoaşterea omului mediat, nu este un proces simplu ce presupune accesul nostru direct, dar o posibilă cunoaştere a lor se poate realiza şi interpretând semnele şi simbolurile specifice unei culturi (în cazul nostru, cele ale culturii tradiţionale româneşti) prin ele putem cunoaşte omul "universul" său şi particularităţile sale culturale. Acestea sunt câteva posibile aspecte referenţiale prin care omul poate fi analizat ca fiinţă simbolică apelând şi la următoarele planuri:

1. Planul sincronic, - prin acesta apelăm la mijloacele oferite de hermeneutică şi semiotică prin care descoperim valenţele dobândite de fiinţa umană, valenţe ce identifică o anumită gândire şi trăire umană, ce porneşte de la semnificaţia gesturilor ritualice, cuvintelor considerate magice şi continuă până la scenariile cosmogonice, bogate în semnificaţii unde omului nu-i scapă nimic, fără a fi valorificat simbolic. Acesta este însăşi un mod de a fi al omului în Univers, ca fiinţă individualizată[7]. Pentru a putea înţelege şi defini omul ca fiinţă simbolică în genere şi ca fiinţă simbolică ce aparţine lumii tradiţionale, trebuie să descoperim "urzeala" pe care s-a ţesut conturul fiinţei umane ca fiinţă simbolică, trebuie să-i descoperim "paradigma", pe care de multe ori o considerăm pierdută.

2. Planul diacronic, - este acela prin intermediul căruia apelăm la "scenariile", etapele ce în timp s-au constituit în autoedificarea omului. Omul nu poate fi definit într-un mod absolut, însă ca fiinţă simbolică, creatoare de simboluri trăieşte într-un univers *"înafara căruia ar rămâne doar un simplu mamifer"*[8]. Omul trăieşte într-un univers simbolic, plin de semnificaţii, pe care îl simbolizează. Dacă Universul este atât de complex, înseamnă că şi simbolizarea sa este complexă. Astfel abordarea noastră apelează la domeniul semiotico-hermeneutic, la universul speculativ, lingvistic, gestual, pragmatic, teoretic, simbolico-artistic, folcloric, la filiaţiunile arhaic-tradiţioanle, toate pentru a decodifica universul umanului ca fiinţă simbolică, capabilă de a crea simboluri. Această

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

posibilă "deschidere" analitică a noastră doreşte să puncteze "treptele" ce au fost parcurse în constituirea gândirii sintetice a omului, ce a declanşat imaginea simbolică asupra "întregului". Abordarea noastră implică trei modalităţi specifice de limbaj, în definirea umanului ca "univers simbolic":

1. **Limbajul liniar – mitic,** implică din partea noastră şi posibile erori, tocmai pentru că el aparţine "inconştientului logic" al omului, deci noi nu putem realiza decât analiza speculativă şi contemplativă pentru că la nivelul arhaic omul nu a conştientizat transparenţa semnificaţiilor, noi putem doar să reevaluăm şi resemnificăm omul arhaic.
2. **Limbajul religios – metafizic,** prin acesta omul tradiţional intră în timp şi istorie, omul nu este încă total rupt de Întreg, există într-un "univers" unde domină povestirea, unde lumea este infinită, accesibilă, centrată pe divinitate, unde paradigma divinităţii poate fi susţinută chiar logic.
3. **Limbajul mediator – profan,** poate fi o cale de mijloc în definirea omului ca fiinţă simbolică unde dominante sunt: *" ordinea, dezordinea, interacţiune, organizarea"*[9], ceea ce implică o abordare din partea noastră la nivelul analitic contemporan prin care putem descoperi omul ca fiinţă simbolică nu doar ca om arhaic sau tradiţional, ci şi ca fiinţă implicată socio-uman *"Suntem fiinţe înzestrate cu capacitate şi voinţa de a lua o atitudine deliberată faţă de lume şi de a-i împrumuta semnificaţie. Oricare ar fi această semnificaţie, ne va conduce să judecăm anumite fenomene ale existenţei umane în lumina ei şi de a le răspunde lor ca fiind pline de înţeles"*[10].

Toate aceste elemente metodologice înserate doar ca posibile repere analitice folosite în abordarea viitoare a omului ca fiinţă simbolică, demonstrează că în final cunoaşterea sa complexă nu este cunoaştere în sine, ea este provocare. Unei astfel de "provocări" am dorit să răspundem şi noi[11], privind omul ca fiinţă socială acesta, este homo faber, homo cogitans, şi nu în ultimul rând, homo symbolicus.

I.1. Omul fiinţă simbolică

Esenţa umană este tot ceea ce este autentic şi originar în om. Această "esenţă" în complexitatea ei poate fi cunoscută şi prin semne şi simboluri. Aici descoperim începutul începutului: *"un metalimbaj cu caracter simbolic… având rolul unui model redus al realului şi funcţionând ca o unealtă teoretică de analiză a lumii"*[12]. Omul poate fi cunoscut ca:

1. **Homo symbolicus**, - ca fiinţă capabilă de a opera cu semne şi simboluri[13], capabil de a resemnifica natura cosmică, oferindu-ne prin semne şi simboluri un instrument semiotic original prin care chiar omul modern: *"retrăind miturile se realizează ca fiinţă integrală universală"*[14]. Prin calitatea de homo symbolicus şi homo signifians, omului modern i se oferă o nouă dimensiune existenţială. Aceste două atribute ale umanului "vizualizate" prin semne şi simboluri "proiectează" omul într-o existenţă ce ignoră istorismul, unde descoperă doar archetipul simbolismului arhaic, semiozele mitice şi sentimentul preexistării sale într-o lume inclusă celei cosmice.
2. **Omul fiinţă ritualico – simbolică,** se manifestă prin aspecte gestuale, artistice, folclorice, având la bază logica empirică, intuitivă, transpusă într-un cod simbolic ce demonstrează translatarea din spre structuri archetipale spre cele de suprafaţă,

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

superficial simbolice şi simbolizate. Acestea demonstrează stratul superficial al omului, dar şi dimensiunea de cunoaştere a umanului la un alt nivel, cel originar. Deşi înţelegerea omului se poate realiza prin *"interpretarea semnelor răspândite de om prin lume"*[15], aceasta depinde de "natura" lumii ce ne este punct de referinţă, dacă aceasta este una sacră sau profană.

3. **Omul tradiţional,** - există în "orizontul misterului", dacă acceptăm formula ce aparţine lui Lucian Blaga. Misterul nu este ignoranţă: *"ci nemijlocit o întrupare în real a unui adevăr general, de toţi cunoscut; spre exemplu, toţi ştim că murim. Dar, moartea unei fiinţe dragi devine mister "un real inasimilabil""*[16]. Omul tradiţional prin complexul simbolic utilizat (cod simbolic profan, verbal, gestual de suprafaţă) descoperă latura metafizică a lumii determinată de devenirea simbolică, de radiaţiile şi interacţiunile simbolice, ca nouă treaptă în descoperirea "naturii umane".

4. **Omul fiinţă istorică,** - semnifică omul timpurilor moderne şi post moderne, ce s-a eliberat de tarele perioadelor trecute. La acest nivel al umanului descoperim structura biopsihică înnăscută comună speciei umane, forţele psihologice specifice, capacitatea de simbolizare şi de creare a valorilor culturale[17]. Există totuşi un substrat comun al manifestărilor socio-umane: *"Pretutindeni pe pământ în aceeaşi perioadă de istorie, omul posedă aceleaşi motive fundamentale de gândire şi acţiune"*[18]. Acest complex de "configurare" a fiinţei umane ne îndreaptă spre posibila individualizare a umanului ce generează şi o anume cultură individuală, determinată de calitatea de om "creator" de cultură. Prin această calitate universul uman marchează "devenirea prin creaţie" la "devenirea pentru creaţie"[19], astfel potenţialitatea creatoare atinge la om puterea maximă. Omul a creat pentru a crea, prin "creaţiile" sale materializate şi în simboluri a dobândit autodefinirea de *"homo sapiens sapiens"*[20], *"A urmărit devenirea omului prin şi pentru creaţie, într-un univers de creaţie (preexistent) sau virtual (ce urmează a exista)"*[21]. Omul creator de cultură are condiţionare socio-istorică ce permite realizarea şi afirmarea liberă a personalităţii sale. Paradoxal cultura cuprinde un univers simbolic singular în care *"determinismul fiinţei umane se poate transforma în libertate, în creaţie"*[22], aici regăsim singularul şi multipul exprimate prin şi în creaţie, aici regăsim individualul, generalul, gândirea şi actul, vitalitatea creatoare a individului şi a colectivităţii.

Toate aspectele umanului prezentate în devenirea lor conceptuală, se doresc a fi reunite într-o timidă imagine a ceea ce poate fi umanul sub diversele sale faţete, ce pot fi tot atâtea orizonturi de abordare ale "naturii umane", oferite de manifestările simbolice, create de omul ce se *"sprijină pe discurs pentru a scăpa de fascinaţia lucrurilor şi pe lucruri pentru a scăpa de fascinaţia cuvintelor"*[23]. Altfel spus, omul trăieşte într-o lume de "coduri", unde perspectiva logică o dublează pe cea hermeneutică, tocmai acest fenomen face posibilă reînţelegerea umanului, ca semnificat (omul) ce prefigurează semnificantul (universul semnelor şi al simbolurilor) dar şi ca variantă inversă, unde semnificantul determină un anumit specific al semnificatului (ordinea hermenutică devine premisă pentru o anume ordine spiritual - umană). Această ordine spirituală "anume", dorim să o descifrăm prin propriile mijloace, semne şi simboluri pe care omul le-a creat într-un anumit substrat substanţial cu un anumit conţinut informaţional, în cazul nostru cel specific lumii

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)

româneşti tradiţionale. În toate ipostazele omul este subiect creator de cultură, iar cultura este expresie vizuală a umanului ce are capacitatea de a simboliza.

BIBLIOGRAFIE

1. Afloroaei Ştefan – *Cum este posibilă filosofia în estul Europei*, Editura Polirom, Iaşi, 1997.
2. Idem – *Ipostaze ale raţiunii negative. Scenarii istorico-simbolice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.
3. Idem – *Întâmplare şi destin*, Institutul European, Iaşi, 1993.
4. Aleau Renée – *La science des Symboles*, Payot, Paris, 1977.
5. Areopagitul Dionisie – *Despre numirile dumnezeieşti*, în colecţia Părinţi şi scriitori bisericeşti, Bucureşti, 1991.
6. Idem – *Despre numele divine*, Editura, Institutului European, Iaşi, 1993.
7. Avram Vasile - *Constelaţia magicului - O viziune românească asupra misterului existenţei*, Editată de Universitatea Creştină Năsăud, 1994.
8. Bachelard Gaston - *Psihanaliza focului*, Editura Univers, Bucureşti, 1989.
9. Bagdasar Nicolae - *Teoreticieni ai civilizaţiei*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969.
10. Balahur Doina – *Sfârşitul civilizaţiei Turnului Babel. Creativitate, personalitate, dezvoltare*, Editura Performantica, Iaşi, 1997.

NOTE:

[1] A se vedea, N. Berdiaev, *Sensul creaţiei*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 68.
[2] Ibidem, p. 67-68, a se vedea şi G. Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Ed. Univers, Bucureşti, 1977.
[3] D. Mercier, Origine de la Psychologie Contemporaine, Alcan, Paris, 1937, p. 293-295.
[4] Yves Boisvert, *L'analyse postmoderniste. Une nouvelle grille d'analyse socio-politique*, Harmattan, Paris, 1997, p. 79.
[5] Ibidem, p. 116.
[6] Ibidem, p. 98.
[7] *"căci la urma urmei ce este omul în natură ? Nimic, în raport cu infinitul, totul în comparaţie cu neantul, un lucru de mijoloc între nimic şi tot",* B. Pascal, *Cugetări,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p. 6.
[8] A se vedea, Elena Puha, Nicolae Stratone, *Antropologie filosofică – simple repere,* Ed. Bucovina, Iaşi, 1995, p. 22.,
[9] Edgar Morin, *Entrentiennes Avec le Monde,* în vol. *La Société,* Ed. Du Seuil, Paris, 1973, p. 35.
[10] Max Weber, *The Methodology of Sciences*, Free Press, New –York, 1949, p. 81.
[11] A se vedea, Julien Greimas, *Despre sens, Eseuri semiotice,* Ed. Univers, Bucureşti, 1975.
[12] Mihai Coman, *Mitologia populară românească,* vol.I, Ed. Minerva, Bucureşti, 1986, p. IX.
[13] A se vedea, T. D. Stănciulescu (coord.), Belous Vitalie, Moraru Ion, *Tratat de creatologie,* Ed. Performantica, Iaşi, 1998.
[14] M. Eliade, *Imagini şi simboluri,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 43.
[15] Paul Ricoeur, *On interpretation. After Philosophy. And of Transformation of Philosophy,* Londra, 1984, p. 365.
[16] Mircea Eliade, *Salilocvii,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 12.
[17] A se vedea, John Dewey*, Noţiuni elementare de sociologie, cap. Noţiunea de natură umană,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 93; Edgar Morin*, Paradigme perdu de la nature humaine,* Ed. Seuil, Paris, 1973; E. Framme, *L'homme pour lui- même,* Ed. Seuil, Paris, 1967.
[18] Nicolae Petrescu, *Principiile sociologiei contemporane*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994, p. 30.
[19] A se vedea, T. D. Stănciulescu, *Introducere în filosofia creaţiei umane*, Ed. Junimea Iaşi, 1999, p. 12.
[20] Ibidem, p. 13.
[21] Ibidem, p. 13.
[22] Elena Puha, Nicolae Stratone, *op. cit*, p. 71.
[23] Clemence Ramnoux, apud, Jean Wahl, *Une étude sur la pensée archaique "Revue de métaphysique et de morale"*, nr.4, 1960, p. 94.

BDD-A23779 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:37 UTC)